

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Partnerstwo Wschodnie a wschodni wymiar polityk UE, ze szczególnym uwzględnieniem polityki rolnej UE: bezpieczeństwo żywności, niezaburzony handel, wzmożona współpraca i pomoc rozwojowa, partnerstwo strategiczne” (opinia rozpoznawcza)

(2011/C 318/03)

Sprawozdawca: **Seppo KALLIO**

Dnia 30 listopada 2010 r. przyszła prezydencja polska w Radzie UE, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie:

„Partnerstwo Wschodnie a wschodni wymiar polityk UE, ze szczególnym uwzględnieniem polityki rolnej UE: bezpieczeństwo żywności, niezaburzony handel, wzmożona współpraca i pomoc rozwojowa, partnerstwo strategiczne”

(opinia rozpoznawcza).

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 21 czerwca 2011 r.

Na 473. sesji plenarnej w dniach 13–14 lipca 2011 r. (posiedzenie z 14 lipca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 149 do 1 przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES podkreśla, że cele krajów partnerskich oraz ich gotowość do przeprowadzenia reform politycznych i gospodarczych są ważne w negocjacjach nad układami o stowarzyszeniu i umowami o wolnym handlu z Unią Europejską.

1.2 EKES za ważne uznaje pytanie, w jakim zakresie w krajach partnerskich istnieją możliwości lub wola polityczna, by wdrożyć reformy polityczne i gospodarcze wymagane w związku z tymi układami i umowami.

1.3 EKES sądzi, że jest niezwykle istotne, by układy o stowarzyszeniu i umowy o wolnym handlu były zawierane w celu pogodzenia interesów krajów partnerskich i UE tak, by przyszłe postępy przynosiły korzyści wszystkim stronom.

1.4 Zdaniem Komitetu strategia negocjacyjna UE musi w większym stopniu uwzględniać sytuację sektora rolnego oraz znaczenie polityki rolnej dla współpracy między UE a krajami partnerskimi. Rolnictwo i sektor spożywczy muszą odgrywać bardziej konkretną rolę w umowach o współpracy między UE i krajami partnerskimi.

1.5 EKES podkreśla, że do tej pory kwestia rolnictwa i polityki rolnej nie była obecna na forum platformy ds. integracji gospodarczej i konwergencji z politykami UE. Dyskutowane tematy muszą obejmować rolnictwo, produkcję żywności i politykę rolną.

1.6 EKES jest przekonany, że rolnictwo to sektor bardzo ważny dla gospodarczego, społecznego i regionalnego rozwoju krajów partnerskich. Osiągnięcie wyznaczonych celów będzie wymagało pomyślnego rozwoju rolnictwa. Inwestowanie

w rolnictwo i rozwijanie tego sektora to także kluczowe warunki zmniejszenia ubóstwa na obszarach wiejskich.

1.7 EKES za istotny uważa rozwój konkurencyjności produktów rolnych i żywnościowych z krajów partnerskich, jak również zwiększanie bezpieczeństwa i jakości żywności. Przestrzeganie przepisów i norm określonych w Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (porozumienie SPS) okazało się dużym problemem przy zapewnianiu dostępu do rynku dla żywności z krajów partnerskich. Dbłość o bezpieczeństwo żywności na rynkach UE wymaga przestrzegania kryteriów jakości. Aby uporać się z tymi problemami, kraje partnerskie potrzebują wsparcia i doradztwa technicznego i finansowego.

1.8 Trudności krajów partnerskich z przestrzeganiem przepisów i norm dotyczących żywności, określonych w przyjętym przez WTO porozumieniu SPS, zostały uznane za istotne wąskie gardło w handlu produktami rolnymi. Komisja musi jednak zawsze, gdy to tylko możliwe, dążyć do wynegocjowania wzajemnego uznawania w przypadkach, gdy kraje Partnerstwa Wschodniego wdrożyły już osobne, skuteczne normy fitosanitarne, nawet przy braku ich pełnej zgodności. Ponadto zarówno UE, jak i owe kraje, muszą zachować maksymalną czujność, by zagwarantować, że od momentu, gdy zaczną obowiązywać pogłębione i kompleksowe umowy o wolnym handlu (DCFTA), podmioty z krajów trzecich nie będą mogły znaleźć furtki dla przywozu do UE żywności niezgodnej z przepisami lub normami (lub innych produktów uznawanych za zagrożenie dla zdrowia i dobrostanu ludzi, zwierząt i roślin). EKES proponuje, by kwestia norm sanitarnych i fitosanitarnych stała się nowym punktem, na który zwraca się szczególną uwagę w ramach inicjatyw przewodnich.

1.9 EKES podkreśla, że przejście do gospodarki rynkowej wymaga zmiany mentalności, rozwoju prawodawstwa i instytucji oraz szerokich zdolności technicznych w zakresie dostosowywania metod i praktyk stosowanych w produkcji podstawowej, przetwórstwie i handlu zewnętrznym.

1.10 Zdaniem Komitetu współpracę trzeba wzmocnić zwłaszcza w dziedzinie szkolenia i badań naukowych; wspólne projekty badawcze, wizyty studyjne i seminaria są ważne dla budowy wzajemnego zrozumienia i rozwijania modeli operacyjnych.

1.11 EKES podkreśla także, że w obopólnym interesie UE i krajów partnerskich leży zapobieganie negatywnemu wpływowi stosowania nawozów i pestycydów na środowisko – zarówno na glebę, jak i na wody. Ważnym celem rozwojowym jest też dbałość o obieg substancji odżywczych.

1.12 EKES sądzi, że współpraca między UE a krajami partnerskimi w kwestiach energetyki także jest ważna dla rozwoju rolnictwa.

1.13 EKES podkreśla, że przestrzeganie podstawowych praw pracowniczych zatwierdzonych przez Międzynarodową Organizację Pracy (ILO) to kluczowy element poszanowania praw człowieka. Jest ważne, by w pogłębionych i kompleksowych strefach wolnego handlu tworzonych między UE a krajami partnerskimi przestrzegano norm pracy zatwierdzonych na szczeblu międzynarodowym.

1.14 EKES sądzi, że powinno się zapewniać znaczne dodatkowe wsparcie dla organizacji z krajów Partnerstwa Wschodniego działających w sektorze żywnościowym. Organizacje te muszą w szerokim zakresie uczestniczyć w pracach forum społeczeństwa obywatelskiego. Oznacza to także większą rolę EKES-u i wyważony udział reprezentowanych przez niego organizacji w tych ważnych działaniach.

1.15 EKES jest zdania, że UE i rządy krajów partnerskich muszą zapewniać odpowiednie wsparcie i zachęcać do rozwijania potencjału organizacji oraz do ich udziału w przygotowywaniu strategii Partnerstwa Wschodniego i w kształtowaniu odpowiednich procesów, tak by wolne społeczeństwo obywatelskie mogło wnieść istotny wkład w rozwój współpracy w dziedzinie rolnictwa.

2. Kontekst

2.1 Dążenie do stabilności, lepszych rządów i rozwoju gospodarczego w krajach znajdujących się za wschodnimi granicami UE leży w interesie Unii Europejskiej. Dzięki europejskiej polityce sąsiedztwa udało się zacieśnić stosunki między UE a sąsiednimi krajami. Polityka partnerstwa wschodniego, przyjęta w Pradze w 2009 r., powinna iść dalej. Wszyscy jej partnerzy⁽¹⁾ w Europie Wschodniej i na Zakaukaziu starają się zintensyfikować stosunki z UE. Unia zdecydowanie popiera wysiłki tych państw zmierzające do zacieśnienia z nią stosunków. Niezbędne reformy wspiera się znacząco za pośrednictwem Partnerstwa Wschodniego, które jest elementem europejskiej polityki sąsiedztwa, ponieważ kraje partnerskie wykazują obecnie istotne słabości, jeśli chodzi o cele polityczne i praktyczne wdrażanie demokracji.

⁽¹⁾ Wschodni partnerzy to państwa Europy Wschodniej i Zakaukazia objęte europejską polityką sąsiedztwa: Armenia, Azerbejdżan, Gruzja, Mołdawia, Ukraina i Białoruś. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady „Partnerstwo wschodnie”, COM(2008) 823 wersja ostateczna.

2.2 Zgodnie z oświadczeniem Rady Europejskiej⁽²⁾ Partnerstwo Wschodnie zdecydowanie wzmocni politykę UE wobec jej wschodnich partnerów i krajów partnerskich poprzez dążenie do stworzenia warunków niezbędnych do stowarzyszenia politycznego i dalszej integracji gospodarczej między Unią Europejską a jej wschodnimi partnerami.

2.3 Celem dwustronnych negocjacji jest zawarcie z każdym państwem układu o stowarzyszeniu, którego kluczowym elementem jest pogłębiona i kompleksowa strefa wolnego handlu (DCFTA⁽³⁾)⁽⁴⁾.

2.4 Cele krajów partnerskich oraz wola polityczna do zawarcia porozumień z Unią Europejską są ważne dla procesu negocjacji. Kluczową kwestią jest, w jakim zakresie w krajach partnerskich istnieją możliwości lub wola polityczna, by wdrożyć gospodarcze i społeczne reformy wymagane w związku z tymi umowami.

2.5 Kraje partnerskie zobowiązały się w deklaracji praskiej do przeprowadzenia reform politycznych i gospodarczych. Ważne są demokracja, dobre rządzenie i promowanie rządów prawa, wykorzenienie korupcji, jak również poszanowanie praw człowieka i dbanie o udział społeczeństwa obywatelskiego. Punktem wyjścia w przypadku reform gospodarczych jest stosowanie praktyk gospodarki rynkowej oraz uzgodnienie przepisów i uregulowań z prawodawstwem UE⁽⁵⁾.

2.6 Wielostronne podejście w ramach Partnerstwa Wschodniego uzupełnia stosunki dwustronne poprzez ustanowienie współpracy i otwartego dialogu oraz wymianę najlepszych praktyk i doświadczeń. Współpraca jest rozwijana za pośrednictwem platform tematycznych i określonych inicjatyw przewodnich⁽⁶⁾, jak również poprzez forum społeczeństwa obywatelskiego⁽⁷⁾. Kwestiami konwergencji sektora rolnego i polityki rolnej zajmuje się platforma ds. integracji gospodarczej. Rola rolnictwa i polityki rolnej nie była jak dotąd uwzględniona. Należy poddać pod dyskusję te tematy.

⁽²⁾ Rada Unii Europejskiej: Oświadczenie Rady Europejskiej w sprawie Partnerstwa Wschodniego, Bruksela, 20 marca 2009 r., dok. 7880/09, CONCL 1.

⁽³⁾ DCFTA – pogłębiona i kompleksowa strefa wolnego handlu.

⁽⁴⁾ Alexander Duleba i Vladimír Bilčík, *Toward a Strategic Regional Framework for the EU Eastern Policy, Searching for Synergies between the Eastern Partnership and the Partnership for Modernization with Russia*, Bratysława 2010 r.

⁽⁵⁾ Rada Unii Europejskiej: Konkluzje prezydencji, posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli w dniach 19–20 marca 2009 r., dok. 7880/09, CONCL 1.

⁽⁶⁾ Lista wspomnianych inicjatyw przewodnich (http://www.eeas.europa.eu/eastern/initiatives/index_en.htm):

a) Zintegrowany Program Zarządzania Granicami

b) Inicjatyw przewodnia dotycząca małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)

c) Regionalne rynki energii i efektywność energetyczna

d) Zapobieganie katastrofom naturalnym i katastrofom wywołanym przez człowieka, przygotowanie do radzenia sobie z nimi i do reagowania na nie

e) Inicjatywa przewodnia na rzecz właściwego zarządzania środowiskiem

f) Dywersyfikacja źródeł energii, południowy korytarz gazowy.

⁽⁷⁾ Sprawozdanie na temat realizacji Partnerstwa Wschodniego na posiedzenie ministrów spraw zagranicznych w dniu 13 grudnia 2010 r.

2.7 Rolnictwo i produkcja żywności to sektory o podstawowym znaczeniu we wszystkich państwach objętych Partnerstwem Wschodnim. Ich udział w PKB jest wysoki i zatrudniona jest w nich znaczna liczba osób. Znaczący wzrost rolnictwa i produkcji żywności jest warunkiem wzrostu całej gospodarki i jednoczesnego zmniejszenia ubóstwa.

2.8 W niniejszej opinii EKES:

- a) podkreśla potrzebę określenia strategicznego podejścia UE do krajów objętych Partnerstwem Wschodnim, także w dziedzinie polityki rolnej;
- b) analizuje zrealizowane lub realizowane obecnie projekty dotyczące sektora rolnego sprzyjające osiągnięciu celów Partnerstwa Wschodniego;
- c) zwraca uwagę na to, że kwestie rolne są powiązane z wieloma obszarami polityki UE oraz z ich celami, do których dąży się w ramach polityki partnerstwa.

2.9 EKES proponuje, by w strategii negocjacyjnej UE uwzględnić znaczenie polityki rolnej we współpracy między UE a krajami partnerskimi oraz rolę sektora rolnego w polityce rozwojowej krajów partnerskich.

2.10 Kraje partnerskie są ważnymi producentami zbóż, produktów zwierzęcych, warzyw, w tym warzyw korzeniowych, oraz owoców, w tym winogron. Ukraina jest jednym z najważniejszych producentów zbóż na całym świecie; w 2008 roku była ósmym największym producentem i siódmym największym eksporterem. Chociaż wydajność poprawia się, produkcja roczna mogłaby jeszcze znacznie wzrosnąć. Roczne zbiory na Ukrainie wynoszą od 40 do 50 mln ton, podczas gdy roczne zbiory zbóż w pięciu pozostałych krajach partnerskich sięgają łącznie ok. 15 mln ton.

2.11 UE złożona z 27 państw członkowskich jest największym partnerem handlowym Ukrainy, Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji i Mołdawii⁽⁸⁾ oraz drugim co do wielkości partnerem handlowym Białorusi⁽⁹⁾. Ponad połowa eksportu Mołdawii i prawie połowa eksportu Armenii i Azerbejdżanu trafia do państw UE. Ponadto produkty rolne odgrywają bardzo ważną rolę w handlu między państwami objętymi Partnerstwem Wschodnim a UE.

3. Strategiczne elementy rolnictwa i polityki rolnej

3.1 EKES podkreśla, że rolnictwo to sektor szczególnie ważny dla gospodarczego, społecznego i regionalnego rozwoju krajów partnerskich. Poprawa bezpieczeństwa żywności to także kluczowy cel społeczny tych krajów. Istnieje ogromne zapotrzebowanie na technologie oraz specjalistyczną wiedzę z zakresu produkcji, przetwórstwa i marketingu. Kolejnym celem krajów partnerskich jest poprawa jakości i konkurencyjności produktów rolnych i żywnościowych.

⁽⁸⁾ UE / DG TRADE / statystyki: <http://ec.europa.eu/trade/statistics/>.

⁽⁹⁾ Komisja Europejska / handel / stosunki dwustronne / państwa / Białoruś: <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/belarus/>.

3.1.1 Innym strategicznym elementem, który należy uwzględnić, to polityka rozwoju obszarów wiejskich, będąca drugim filarem WPR. Umożliwia ona wykorzystywanie środków UE do poprawy sytuacji gospodarczej i społecznej obszarów wiejskich oraz zamieszkującej je ludności. Chodzi tu nie tylko o zgodność produkcji rolnej z wymogami UE, lecz także o ochronę miejsc pracy i warunków do mieszkania na obszarach wiejskich, przy poszanowaniu ich kultury, oraz o działania na rzecz ochrony środowiska w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa.

3.2 Unia Europejska, której rynek obejmuje 500 mln konsumentów, jest pod względem siły nabywczej największym obszarem handlowym na świecie. Bliskość geograficzna rynków zapewnia krajom partnerskim i UE możliwość nasilenia wymiany handlowej i stworzenia warunków do wzrostu gospodarczego.

3.3 Celem polityki rolnej i handlowej UE jest zapewnienie stabilności rynków żywności w zmieniających się warunkach. Prowadzona polityka powinna umożliwić dostarczanie europejskim konsumentom produktów o wysokiej jakości po uczciwej cenie. Jest ważne, by polityka ta stwarzała stabilne warunki dla rynków, które zaspokajają potrzeby konsumentów i jednocześnie zapewniają rolnikom godziwy dochód.

3.4 Utrzymanie bezpieczeństwa żywności jest jednym z głównych celów sektora rolno-spożywczego UE. Zapobieganie chorobom zwierząt i roślin oraz ścisłe monitorowanie pozostałości szkodliwych dla zdrowia ludzi służą temu, by żywność była bezpieczna dla konsumentów. Te środki kontroli na granicy dotyczą także żywności przywożonej do UE z krajów partnerskich.

3.5 EKES sądzi, że jest niezwykle istotne, by układy o stowarzyszeniu i umowy o wolnym handlu były zawierane w celu pogodzenia interesów zarówno krajów partnerskich, jak i UE, tak by przyszłe postępy przynosiły korzyści wszystkim stronom.

4. Punkt wyjścia i kluczowe kwestie w negocjacjach dotyczących umów w sprawie wolnego handlu

4.1 Negocjacje dotyczące strefy wolnego handlu obejmują szeroki zakres zagadnień związanych z handlem: taryfy i formalności celne, usługi, przepisy i normy określone w Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (porozumieniu SPS), zamówienia publiczne, oznaczenia geograficzne, instrumenty ochrony handlu oraz kwestie techniczne związane z ochroną granic⁽¹⁰⁾.

4.2 Już od dwóch lat toczą się intensywne negocjacje z Ukrainą w sprawie pogłębionej i kompleksowej umowy o wolnym handlu (DCFTA). Rozpoczęły się po tym, jak w 2008 roku Ukraina oficjalnie stała się członkiem WTO⁽¹¹⁾. Przełom w negocjacjach jeszcze się nie dokonał, ale jest możliwe, że nastąpi to w 2011 roku.

⁽¹⁰⁾ Zob. przypis 6.

⁽¹¹⁾ Czwarte wspólne sprawozdanie z postępów w negocjacjach dotyczących układu o stowarzyszeniu między UE a Ukrainą, Kijów, 4–8 listopada 2010 r.

4.3 Rozpoczęcie równorzędnych negocjacji w sprawie umowy o wolnym handlu wymaga członkostwa w WTO. Czynnione są obecnie wysiłki, aby najszybciej jak to możliwe rozpocząć negocjacje z Mołdawią, Armenią i Gruzją. Mołdawia zasygnalizowała wolę przyspieszenia działań zmierzających do negocjacji.

4.4 Azerbejdżan nie jest jeszcze członkiem WTO, co oznacza, że negocjacje dotyczące umowy o wolnym handlu nie mogą się jeszcze rozpocząć. Nie zaistniały też warunki polityczne, które umożliwiłyby prowadzenie takich negocjacji z Białorusią.

4.5 Osiągnięcie zgodności z przepisami określonymi w Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (porozumienie SPS) okazało się dużym problemem przy zapewnianiu dostępu do rynku dla produktów rolno-spożywczych z krajów partnerskich. Porozumienie WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (porozumienie SPS) oraz inne normy UE z zakresu ochrony środowiska i zdrowia oznaczają dla Ukrainy i pozostałych krajów partnerskich konieczność przeprowadzenia istotnych działań rozwojowych. Dlatego też kraje partnerskie potrzebują wsparcia i doradztwa technicznego i finansowego.

5. Rozwój sektora rolnego w krajach partnerskich

5.1 Program Partnerstwa Wschodniego, uzgodniony w Pradze w dniu 7 maja 2009 r., wynosi na nowy poziom współpracę finansową między UE a sześcioma krajami partnerskimi. UE przeznaczyła 600 mln euro na współpracę w latach 2010–2013. Środki finansowe są przekazywane w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (ENPI) ⁽¹²⁾.

5.2 W latach 2007–2011 realizowano lub realizuje się 10–12 specjalnych projektów dotyczących rozwoju rolnictwa i bezpieczeństwa żywności ⁽¹³⁾. Wiele z nich to niewielkie projekty. Największy jest projekt dotyczący modernizacji produkcji wina w Mołdawii, finansowany wspólnie z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym; rozpoczął się w 2010 roku.

5.3 Celem około połowy projektów jest poprawa bezpieczeństwa żywności w krajach partnerskich dzięki szerzeniu *know-how* dotyczącego między innymi przestrzegania norm sanitarnych i fitosanitarnych. Kilka projektów było nakierowanych na rozwój zarządzania i planowania w rolnictwie. W 2009 roku Gruzji przyznano prawie 2 mln euro na poprawę bezpieczeństwa żywności dla dzieci z grup ryzyka.

5.4 W ramach negocjacji stowarzyszeniowych z Ukrainą obie strony podkreśliły między innymi znaczenie wspierania konkurencyjności produkcji rolnej oraz cel dotyczący uwzględnienia jakościowych aspektów żywności ⁽¹⁴⁾. Z praktycznego punktu widzenia unijne wsparcie w tym sektorze powinno być nakierowane na rozwój instytucji, doradztwo i szkolenia.

5.5 Doświadczenie pokazało, że w krajach partnerskich przejście od gospodarki planowej do gospodarki rynkowej to długi proces. Powinno się podejmować wysiłki, aby wesprzeć ten proces, i należy mieć go na uwadze. Oprócz zmiany mentalności transformacja wymaga także rozwoju prawodawstwa oraz stworzenia instytucji i technicznych zdolności w zakresie dostosowywania metod i praktyk stosowanych w produkcji podstawowej, przetwórstwie i handlu zewnętrznym. Partnerska współpraca i programy UE powinny tworzyć warunki do dywersyfikacji współpracy rolnej i poprawy warunków handlowych.

5.6 Jako cele rozwojowe dla UE i krajów partnerskich wytypowano określone dziedziny, które uznano za kluczowe w negocjacjach dwustronnych. Zagadnienia i tematy należące do tych dziedzin są określane jako inicjatywy przewodnie. Ponieważ trudności z przestrzeganiem przepisów i norm określonych w Porozumieniu WTO w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych (porozumienie SPS) zostały uznane za wąskie gardło w handlu produktami żywnościowymi, kwestia ta powinna zostać uwzględniona w tychże inicjatywach przewodnich.

6. Uwzględnianie czynników ekologicznych oraz oddziaływania społecznego

6.1 Produkcja rolna oraz przemysł spożywczy mają znaczący wpływ na lokalne środowisko. Wybór metod uprawy oddziałuje zwłaszcza na jakość gleby oraz wód powierzchniowych i gruntowych. W obopólnym interesie UE i krajów partnerskich leży zapobieganie negatywnemu wpływowi stosowania nawozów i pestycydów na środowisko – tak na glebę, jak i na wody. Ważnym celem rozwojowym jest też dbałość o obieg substancji odżywczych.

6.2 Sytuacja na światowych rynkach energii oraz gospodarka energetyczna każdego kraju to czynnik istotny dla rozwoju i powodzenia produkcji rolnej. Płony są uzależnione od dostępności i ceny czynników produkcji wymagających energii, takich jak nawozy. Jednocześnie produkcja energii odnawialnej ma wpływ na ceny żywności, ponieważ część biomasy służącej do wytwarzania energii może być produkowana na obszarach rolnych. Współpraca dwustronna między UE a krajami partnerskimi w kwestiach dotyczących energii jest zatem bardzo ważna także dla rozwoju rolnictwa.

6.3 W relacjach między Unią Europejską a krajami partnerskimi trzeba mieć na uwadze rolę sektora rolnego na rozwijających się obszarach wiejskich w tych krajach. Przy braku pomyślnego rozwoju regionalnego różnice pomiędzy regionami pod względem rozpowszechnienia ubóstwa osiągną niepokojący poziom.

6.4 Kluczowym elementem poszanowania praw człowieka jest przestrzeganie podstawowych praw pracowniczych zatwierdzonych przez Międzynarodową Organizację Pracy (ILO). Jest ważne, by w strefie wolnego handlu tworzonej między UE a krajami partnerskimi przestrzegano tych przyjętych norm pracy.

⁽¹²⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Stosunków Zewnętrznych, europejska polityka sąsiedztwa: *Vademecum on Financing in the Frame of the Eastern Partnership*, 24 września 2010 r.

⁽¹³⁾ Portal EaP Community, www.easternpartnership.org.

⁽¹⁴⁾ Komisja Europejska, DG RELEX: wykaz dziedzin priorytetowych w programie działań dotyczących stowarzyszenia Ukrainy z UE na 2010 rok.

7. Rozwój współpracy administracyjnej i innych form współpracy

7.1 Realizacja Partnerstwa Wschodniego, układów o stowarzyszeniu, pogłębionej i kompleksowej strefy wolnego handlu oraz innych form współpracy wymaga intensywnej interakcji i współpracy między decydentami politycznymi, organami władzy i ekspertami oraz instytucjami międzynarodowymi, nie wspominając już o organizacjach społeczno-gospodarczych oraz tych reprezentujących społeczeństwo obywatelskie. Trzeba to wziąć pod uwagę przy wprowadzaniu w życie programu Partnerstwa Wschodniego.

7.2 Kontakty pomiędzy obywatelami UE i obywatelami krajów partnerskich, zwłaszcza między młodymi ludźmi, trzeba docenić jako czynnik, który sprzyja zmianom. UE dostrzega wartość współpracy kulturalnej i dialogu międzykulturowego jako integralnych elementów polityki zewnętrznej⁽¹⁵⁾.

7.3 Współpracę można rozwijać zwłaszcza w dziedzinie szkolenia i badań naukowych; wspólne projekty badawcze, wizyty studyjne i seminaria są ważne dla budowy wzajemnego zrozumienia i rozwijania modeli operacyjnych.

8. Trzeba wzmocnić rolę i pozycję organizacji

8.1 Szczególną uwagę trzeba zwrócić na udział organizacji społeczeństwa obywatelskiego we współpracy między UE a krajami partnerskimi. EKES proponuje, by wesprzeć dalszy rozwój działań organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz umacnianie Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego.

8.2 Rola i pozycja społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwie Wschodnim jest słaba. Aby rozwinąć

demokrację, konieczne jest wzmocnienie roli wolnych organizacji. EKES wydał już opinie dotyczące wzmocnienia i wsparcia roli organizacji i społeczeństwa obywatelskiego w państwach omawianego regionu. Wiosną 2009 r. sporządził na ten temat opinię⁽¹⁶⁾ na wniosek prezydencji czeskiej.

8.3 Udział społeczeństwa obywatelskiego był jak dotąd nazbyt ograniczony i słabo zorganizowany. Jednym z kluczowych elementów polityki dotyczącej Partnerstwa Wschodniego musi być zapewnianie wskazówek i wsparcia dla wielu różnorodnych organizacji, tak by były one w stanie wnieść istotną wartość dodaną w poprawę i nasilenie współpracy między UE a krajami partnerskimi.

8.4 Pozycja i możliwości organizacji działających w sektorze rolnym także są stosunkowo słabe. Aby rozwinąć tę branżę i wzmocnić współpracę z UE, trzeba wzmocnić organizacje sektora rolnego poprzez lepsze szkolenia i doskonalenie umiejętności, zarówno w wymiarze krajowym, jak i w kontekście utrzymywania powiązań z UE i wdrażania Partnerstwa Wschodniego.

8.5 W celu promowania programu Partnerstwa Wschodniego organizacje sektora rolno-spożywczego muszą odgrywać znacznie większą rolę na różnych etapach tego procesu. Złożoność łańcucha dostaw żywności stwarza dodatkowe wyzwania zarówno dla pracowników, branży, badań naukowych, doradztwa i zarządzania, jak i dla producentów. Wsparcie działań wszystkich stron i wzmocnienie zdolności organizacji to podstawowy warunek, by współpraca rolnicza krajów partnerskich i UE mogła przynieść trwałe, korzystne dla obu stron, wyniki. Niezbędne jest nasilenie wspólnych działań EKES-u, organizacji ogólnounijnych i organizacji krajowych.

Bruksela, 14 lipca 2011 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ Zob. przypis 2.

⁽¹⁶⁾ CESE, Dz.U. C 277 z 17.11.2009, s. 30–36, opinia w sprawie udziału społeczeństwa obywatelskiego w Partnerstwie Wschodnim.